

בדבר התנאים; ר' אלעזר ר' יהושע וכן עזאי (ושלשתן מקרא אחד דרשו: ויחר אף שאול ביהונתן ויאמר לו בן נעות המרדות... ויטל שאול את החנית עליו להכתו).

כתב מהרש"ל (בהגהותיו על הסמ"ג, לתירוץ אחד. וכן נקט בספר חכמה ומוסר) שמדובר כשמקבל תוכחה אלא ששב וחוטא מתוך תקיפות היצר, אבל אם אינו מקבל מלכתחילה, מצוה שלא לומר דבר שאינו נשמע.

ג. נפשט בגמרא שהענוה, אפילו אינה לשמה, עדיפה מן התוכחה לשמה. היכי דמי ענוה שלא לשמה – כגון שנמנע מלהוכיח את חברו שלא יתבייש, משום כבוד משפחתו (או אפילו כדי שלא ישנאהו או לקנות לעצמו שם. ערש"י ותוס'. פירושים נוספים: ע' מהרש"א וכן יהודיע).

ד. אין לו לאדם לשנות מאכסניא שהוא רגיל בה. ונחלקו רב ושמואל עד היכן לא ישנה – האם עד שיכה בעל האכסניא לאשתו או עד שיכה אותו עצמו או יפשיל הכלים להוציאם מן הבית. וכל כך למה? – לפי שאכסניא שמשנה מאכסניתו פוגם לבעל הבית וגם נפגם הוא עצמו, שאומרים הבריות כמה קשים אלו שאינם יכולים לדור יחד. נחלקו חכמים אם הדברים אמורים גם באכסניא אקראית או רק בקבועה.

ה. עד היכן תכלית יסורים; אמר ר' אלעזר: כל שארגו לו בגד ללבוש ואין מתקבל עליו. רבא זעירא ואיתימא ר"ש בר נחמני: גדולה מזו אמרו, אפילו נתכוונו למזוג לו בחמין ומזגו לו בצונן, או להפך. מר בריה דרבינא: אפילו נהפך לו חלוקו, וצריך לפושטו ולהפכו. רבא ואיתימא רב חסדא ואיתימא ר' יצחק, ואמרי לה במתניתא תנא: אפילו הושיט ידו לכיס ליטול שלש ועלו בידו שתים, ונצרך להכניס את ידו שנית וליטול.

וכל כך למה (- לשם מה כל הנידון הזה)? תנדר"י, כל שעברו עליו ארבעים יום בלא יסורין – קיבל עולמו. במערבא אמרו: פורענות מזדמנת לו.

כפרת בגדי כהונה; כפרה על עוון שפיכות דמים – בזבחים פה.

דף יז

כד. מהו דור לפי פרנס; פרנס לפי הדור?

נחלקו רבי יהודה נשיאה וחכמים, האם דור לפי פרנס או פרנס לפי הדור – ופרשו שלא לענין חסידות נאמר, שהרי מצינו שהפרנס צדיק ולא דורו (צדקיהו), וכן להפך (יהויקים), אלא לענין תקיפות וכעס וניחותא נאמר.

פרק רביעי

כה. א. דין 'השג יד', האם הוא תלוי במצבו של המעריך או של הנערך?
ב. מי שנדר בערכין, ובא אחר ואמר 'מה שאמר זה, עלי' והיה האחד עני והאחד עשיר – מה דינו של השני?
ומה הדין כיוצא בזה בקרבנות מצורע?

א. דין 'השג יד' תלוי במעריך ולא בנערך, שאם המעריך עני ואין ידו משגת – מביא פחות מן הערך הקצוב, ופטור מן השאר.

ב. מי שאמר 'ערכי' / ערך פלוני עלי', ובא אחר ואמר 'מה שאמר זה – עלי' (או: 'הרי עלי ליתן עבורו'). עפ"י רעק"א) והיה הראשון עני והשני עשיר, או להפך; לדברי חכמים, הכל הולך אחר המעריך השני, אם הוא עני – נידון בהשג יד, ואם עשיר – חייב ערך מלא.

כן פרש הראב"ד (ערכין ג,ו). וכן פרשו התוס'. אלא שתמהו על טעם הדבר, כשהראשון עשיר והשני עני מה טעם נפטר בערך עני והלא זה כמפרש בהדיא חמשים סלעים. ולרבי, אם הראשון עשיר – השני חייב ערך עשיר.

א. כן פסק הרמב"ם (ערכין ג,ו). ואילו הראב"ד פסק כדעה ראשונה.

ב. היה הראשון עני והשני עשיר – גם כן חייב ערך עשיר, שאינו גרוע מאילו היה אומר 'ערך פלוני עלי' סתם (תוס'). וכתב השפת-אמת שאם כבר העריך כהן את העני ואחר כך אמר העשיר 'מה שאמר זה עלי' – נותן ערך עני.

בקרבנות מצורע; הרי שאמר 'קרבנו של מצורע זה עלי' והיה הראשון עני וזה הנודר עשיר – מביא קרבן עשיר. (מבואר בגמרא שלפי חכמים אין צריך קרא אלא סברא היא, שהרי הנודר אינו דל. ולרבי ממעטים זאת מואם דל הוא). היה הראשון עשיר והנודר עני – מביא קרבן עשיר. (לחכמים, מואם דל הוא. ולרבי – מסברה). אבל כששניהם עניים – מביא קרבן עני (ואין ידו משגת – לרבות את הנודר).

א. יכול עשיר להקדיש קן בעד העני. כל הנידון כאן אינו אלא בסתם, שאמר 'מה שאמר זה עלי' (עפ"י חז"א נגעים יג,טו).

ב. הגדרת 'עני' בקרבן – כל שאין לו בהמה [עם צרכי טיפולה והבאתה לעזרה. ע' תו"כ דבורא דחובה יח] או שוויה בנכסים שאפשר למכרם (עפ"י חז"א נגעים יג,ג). יש אומרים שבנוסף לדמי בהמה צריך שיהא לו ממון אף לצרכי פרנסת ביתו (ע' קרבן אהרן ומלבי"ם בתו"כ שם).

דפים יז – יח

כו. א. היה עני בשעה שנדר בערכין והעשיר בשעת הנתינה, או להפך, או עני והעשיר חוזר והעני – כיצד הוא נידון?

ב. מה הדין כנ"ל לענין קרבנות מצורע?

ג. היה לו מוריש גוסס ונוטה למות, או שהיתה לו ספינה בים ובאה לו בריבואות – האם דינו כעשיר או כעני? א. היה עני והעשיר, עשיר והעני – נותן ערך עשיר (אשר תשיג יד הנדר).

א. ממשמעות לשון רבנו גרשום נראה ש'העשיר' או 'העני' הכוונה לשעת הנתינה. וכן נראה לכאורה מדברי הרמב"ם (ערכין ג,ז).

ב. התוס' מפרשים שאע"פ שהיה עשיר בשעת הנדר, אם היה עני בשעה שהעריכו הכהן – נותן ערך עני.

וכתבו המפרשים בשיטת רש"י והרמב"ם (ע' לח"מ ערכין ג,ה) ועוד שמתחשבים לפי שעת הנדר ולא כשעת ההערכה, אלא שאם היה עני כשנדר ואחר כך העני יותר, אינו משלם כפי השג ידו שבשעת הנדר אלא כפי השג ידו כשעמד בדין, שכבר נקבע דינו ב'השג יד'. ואם להפך, עתה ידו משגת יותר משעת הנדר אך עדיין אינו 'עשיר' – נחלקו המפרשים האם נותן כפי השג ידו עתה (מנחת חינוך; זבח תודה) או די לו ליתן כהשג ידו שבשעת הנדר (עפ"י רש"ש).